

GROEP 7/8

**SPOREN
IN DE
GROND**

**Historische
vereniging Raalte
en omstreken
i.s.m.
het HOFtheater**

INHOUD

Met de leerlijn komen leerlingen van groep 1 t/m 8 in het basisonderwijs structureel in aanraking met het lokale erfgoed en de bijbehorende verhalen, krijgen zij kennis van de eigen omgeving en leren zij het erfgoed waarnemen, herkennen, verklaren en waarderen.

Met erfgoed bedoelen we: Sporen van vroeger die je nog steeds kunt terugvinden in voorwerpen, verzamelingen en collecties, gebouwen, verhalen, bijzondere plekken en in het landschap. Het zijn de schatten van de gemeente Raalte. Soms zie je ze gelijk en soms zijn ze een beetje verborgen!

Ga je mee op zoek?

SPOREN IN DE GROND

Achtergrondinformatie

3

Les 1

7

Les 2

8

Les 3

9

Bijlagen

10

ACHTERGROND INFORMATIE

De leerlijnlessen zijn
gemaakt door:

Historische vereniging Raalte:
Geert Hannink en
Jan Westenek

Reserveer het kastje met de
voorwerpen bij Mirjam Borger
van het HOFtheater:
mirjam.borger@hofinsalland.nl
0572 - 361 361

Het erfgoed dat
centraal staat in deze
lessen is bijzonder omdat
het ons meer kan vertellen
over ons verleden, over het leven
van onze voorouders. Wat we
in de bodem vinden, bewaren
we voor de mensen die na ons
zullen leven zodat zij het ook
kunnen zien en ervan
kunnen leren.

SPOREN IN DE GROND

In dit project gaan leerlingen aan de slag met het onderwerp archeologie: vondsten uit de bodem van de gemeente Raalte en wat vondsten en sporen ons kunnen vertellen over het leven in verschillende tijdsperiodes.

De leerling kan:

- aangeven wat redenen zijn waarom je erfgoed bewaart voor later. Denk aan ouderdomswaarde, schoonheidswaarde, materiaalwaarde, gevoelswaarde, zeldzaamheidswaarde, symbolische waarde en functionele waarde.
- het verhaal bij het erfgoed plaatsen in de tijd en relateren aan hoe mensen in een bepaalde tijdsperiode woonden, leefden en werkten en daarbij verschillen en overeenkomsten noemen met nu.
- aanwijzingen opvolgen hoe met de vondsten in de klas om te gaan.

Archeologie in de gemeente Raalte door de eeuwen heen

Voor 4 periodes in de geschiedenis worden opgravingen en vondsten in de gemeente Raalte beschreven.

1.Luttenberg - de prehistorie

In de prehistorie was Nederland een woest en nat gebied met veel moerassen. Nederland was de delta van rivieren ,de Schelde, de Rijn, de Maas en natuurlijk de IJssel. In de ijstijd, die duurde tot zo'n 12.000 jaar geleden, stuwde het ijs van de gletsjers uit Scandinavië zand en steen op tot heuvels. Zo is ook de Luttenberg ontstaan. De Luttenberg is nu nog ongeveer 30 meter boven N.A.P. hoog, maar is vroeger hoger geweest. De Luttenberg was een hoge en droge plaats in dit natte, moerassige gebied en de jagers die toen in dit gebied jaagden konden daar hoog en droog schuilen.

Bij opgravingen zijn aan de Bloemenbosweg onderaan de berg, speerpunten van vuursteen gevonden. Deze speerpunten sloegen ze uit brokken vuursteen wat op "de berg" te vinden was..

2.Heeten - de Romeinse tijd

In de Romeinse tijd hebben de bewoners van de streek rond Heeten ijzeroer of ijzerets in de grond gevonden. Ze bouwden ovens van zand en leem en verhitten het ijzerets net zo lang tot het begon te smelten en als ijzer uit de ovens vloeide. Van dit ijzer konden ze gereedschappen, gebruiksvoorwerpen, sieraden en wapens maken. Wat overbleef waren brokken die eruit zien als lava, dit heet ijzerslak. In de omgeving van Heeten werden op veel plaatsen ijzerovens gevonden en natuurlijk ook ijzerslak. In Heeten zijn ook een bronzen beeldje in de vorm van een zwijntje en een bronzen gesp gevonden. Dit zijn Romeinse voorwerpen die erop duiden dat er contact was tussen de in Heeten wonende Germanen en de Romeinen en dat er handel in ijzer werd gedreven.

3. Heino – de middeleeuwen

In de bouwput van de Munnikhof, het winkelcentrum in Heino, zijn scherven gevonden van een kogelpot. Rond 1200 werden deze potten veelal gebruikt als kook- en voorraadpotten. Een kogelpot is een balvormige pot gemaakt van rode klei, de techniek van de draaitafel kende men nog niet, dus het was een hele klus om zo'n pot te maken. De mensen die hier rond 1200 woonden, waren meest boeren die probeerden op de woeste grond landbouw en veeteelt te bedrijven. Aan de zandweg van de Hanzestad Zwolle naar Münster in Duitsland was een nederzetting ontstaan. Het was een boerennederzetting met een stal voor de paarden en een logement om de nacht door te brengen.

4. Raalte - de nieuwe tijd

In en rond Raalte stonden havezates zoals Schoonheten en 't Relaar maar in het dorp Raalte stond een havezate, de Hofstede, aan de Zwolseweg. Het was een huis met een rijke historie en de oudste vermelding is van 1445. Het huis werd toen bewoond door Helmich ter Hofstede. Later werd het eigendom van de adellijke familie Van Ittersum. In 1834 werd de havezate gekocht door burgemeester Willem Stolte. Ook de latere burgemeester Vos de Wael is eigenaar van de Hofstede geweest. In 1921 werd er een landbouwwinterschool in gevestigd en was toen eigendom van de Rooms Katholieke Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond.

De havezate bestond uit een herenhuis met een koetshuis en stallen en dit alles was omgeven door een gracht. Een stukje van die gracht is nog te zien. Het huis is in 1964 afgebroken en de gracht is grotendeels dichtgegooid. Bij opgravingen zijn op de plek waar het huis stond scherven gevonden van een porseleinen servies. Porseleinen servies werd in die tijd alleen door adellijke en rijke families gebruikt.

ACHTERGROND INFORMATIE

SPOREN IN DE GROND

Meer informatie

In de bijlage vindt u extra informatie over deze tijdsperioden, mocht u daar behoefte aan hebben.

Ook in de canon van Raalte vindt u meer informatie:

<http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/raalte/werktuigen->

<http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/raalte/pijlschachteffeners>

<http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/raalte/hamerbijl>

<http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/raalte/mantelspeld>

<http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/raalte/schoonheten>

De historische vereniging verzamelt, bewaart en vertelt over de inwoners en oud-inwoners van Raalte, over monumenten, boerderijen en gebouwen en over gebruiken en gewoontes.

LES 1

introductiones

60 min

Docent •

Achtergrond-informatie over archeologie in de gemeente Raalte door de eeuwen heen

- De canon van Raalte.

Deze introducties wordt gegeven op school door de docent.

De leerling wordt voorbereid op de beleving van het erfgoed door een opdracht en het activeren van de voorkennis.

Wat is archeologie?

**SPOREN
IN DE
GROND**

Lesonderdelen:

1. Uitleg over het project en thema aan de leerlingen: Archeologische vondsten, zoals pijlpunten uit de steentijd, scherven van aardewerk of resten van oude huizen, kunnen ons veel vertellen over hoe de mensen duizenden jaren geleden leefden. Wie kent bijzondere opgravingen rond Raalte? Wat is er toen gevonden? Heb je zelf wel eens iets bijzonders opgegraven?
2. Kennisoverdracht: Ga in op de vraag: Wat is archeologie?
Sieraden en schedels, hunebedden en helmen, vlekken en verkleuringen: de bodem zit vol sporen uit het verleden. Ze vertellen allemaal iets over hoe onze voorouders leefden. Archeologie is het onderzoeken van die sporen in de grond. Al duizenden jaren wonen er mensen in Nederland. Al die mensen hebben sporen in de grond achtergelaten. Door die sporen te onderzoeken weten we beter hoe mensen vroeger leefden. Dit onderzoek noemen we archeologie. Sporen zijn vaak duizenden jaren oud, maar we onderzoeken ze pas zo'n tweehonderd jaar. Nederland was het eerste land in de wereld waar archeologie als een wetenschap werd beoefend. (bron: www.rmo.nl)
 - Wie weet wat een archeoloog is en wat doet hij/zij? Kent iemand een archeoloog?
 - Gebruik eventueel ook een aflevering van www.schooltv.nl en zoek op Archeologie: Vondsten uit de Middeleeuwen. Of laat een youtube video zien over de recente opzienbarende opgravingen in Dalfsen. Bijvoorbeeld via: <https://oosterdalfsen.timelink.eu>
3. Verken met de leerlingen wat zij al weten over de volgende 4 periodes: prehistorie / Romeinse tijd / Middeleeuwen / de nieuwe tijd (havezaten). Gebruik ook de vensters van de canon van Raalte: <http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/raalte>.

LES 2

kernles

60 min

Docent

- Kastje met archeologische voorwerpen
- Filmpjes

In deze les staat het werken met een kastje met 4 voorwerpen uit 4 dorpen uit 4 verschillende tijdsperiodes centraal: prehistorie/Romeinse tijd/Middeleeuwen/de nieuwe tijd (havezates). Bij ieder voorwerp hoort ook een begeleidend filmpje.

Reserveer het kastje tijdig via Mirjam Borger van het HOFtheater:
mirjam.borger@hofinsalland.nl
0572-361361. De filmpjes kunt u downloaden via www.hofinsalland.nl/educatie

In contact
met het verre
verleden

**SPOREN
IN DE
GROND**

Vragen

Aan de hand van de 4 voorwerpen en de 4 filmpjes behandelt u met de leerlingen de volgende vragen (zie onderzoeksblad in bijlage 1).

1. Wat zien we?
2. Hoe voelt het?
3. Van welk materiaal is het gemaakt?
4. Hoe werd het gemaakt?
5. Wat is het?
6. Waar werd het voor gebruikt?
7. Uit welke periode komt het?
8. Wie gebruikten het?
9. Wat waren het voor mensen die het gebruikten?
10. Hoe leefden die mensen toen?
11. Hoe zag hun omgeving er toen uit?

Korte beschrijving van de 4 voorwerpen:

1. **Luttenberg** -> Prehistorie. Voorwerp: vuurstenen pijlpunt replica bij bijvoorbeeld www.het-stenen-tijd-perk.nl. Andere mogelijkheden: 3D replica laten maken van gevonden bronzen bijl uit Luttenberg bij www.panoptesheritage.nl of de bijl filmen.
2. **Heeten** -> Romeinse tijd. Voorwerp: ijzerslak (gift depot). Andere mogelijke voorwerpen: Romeinse scherf (gift depot, niet uit Heeten) en mogelijk een echte scherf uit Heeten (nog nagaan of dit mogelijk is) Bijzondere vondsten o.a. bronzen zwijntje, bronzen Medusa hoofd, versierde potjes uit rituele kuil. Deze kunnen gefilmd worden, of er kunnen 3D replica's van gemaakt worden.
3. **Heino** -> Middeleeuwen. Voorwerp: scherf van een kogelpot
4. **Raalte** -> Nieuwe Tijd. Koppelen aan havezate Hofstede. Voorwerp: scherf met afbeelding

LES 3

reflectieles

60 min

Docent

Teken-
materialen

Deze afsluitende les
wordt gegeven op school
door de docent.

Er wordt
teruggeblikt op wat er is
beleefd en geleerd.

Wat
vinden ze
van mij later
terug?

**SPOREN
IN DE
GROND**

Lesonderdelen:

1. Reflectie: wat hebben we beleefd/geleerd?

- Welke vondsten hebben we bestudeerd?
- Wat hebben we geleerd over dit erfgoed? Wat hebben deze voorwerpen ons verteld over de 4 verschillende tijdsperioden?

2. Geef de leerlingen de volgende opdracht:

- Stel jij stopt nu jouw schoen in de grond. Over 900 jaar graaft iemand jouw schoen weer op. Wat kunnen mensen dan zeggen over het leven van nu? Welk verhaal vertelt jouw schoen dan?
- Teken jouw schoen zoals die er nu uit ziet.
- Teken jouw schoen zoals die er over 900 jaar uit ziet als die wordt opgegraven.
- Van welke materialen is jouw schoen gemaakt?
- Kun je zien waarvoor jij deze schoen gebruikt?
- Welke maat heeft de schoen?
- Wat vertelt deze schoen over jou en het leven nu?

BIJLAGEN

bijlage 1

Onderzoeksblad voor leerlingen bij de archeologische vondsten

Onderzoek het voorwerp en beantwoord de volgende vragen:

1. Wat zien we?
2. Hoe voelt het?
3. Van welk materiaal is het gemaakt?
4. Hoe werd het gemaakt?
5. Wat is het?
6. Waar werd het voor gebruikt?
7. Uit welke periode komt het?
8. Wie gebruikten het?
9. Wat waren het voor mensen die het gebruikten?
10. Hoe leefden die mensen toen?
11. Hoe zag hun omgeving er toen uit?
12. Teken het voorwerp na op de achterkant van dit blad.

BIJLAGEN

bijlage 2

Extra achtergrondinformatie

Luttenberg – prehistorie (stenen tijdperk)

Dit tijdvak behandelt de geschiedenis van Nederland in de periode vanaf de tijd van de jagers en de boeren tot het jaar 3000 voor Christus. De tijd van de jagers en de boeren wordt ook wel de prehistorie genoemd. Prehistorie betekent voorgeschiedenis. Uit deze periode hebben we geen schriftelijke bronnen. Alles wat we weten van de prehistorie weten we dankzij archeologische vondsten. De prehistorie wordt ingedeeld in drie verschillende tijdvakken. Dit zijn: de Steentijd, de Bronstijd en de IJzertijd. De eerste periode van de prehistorie, de Steentijd, is ook ingedeeld in drie verschillende tijdvakken. Dit zijn: de Oude Steentijd (Paleolithicum), de Midden Steentijd (Mesolithicum) en een Nieuwe Steentijd (Neolithicum).

De Oude Steentijd begint vanaf het moment dat er mensen op aarde rondliepen. Deze mensen waren jagers of verzamelaars. Zij hadden geen vaste verblijfplaats en haalden hun voedsel uit de wilde natuur. Ze jaagden op dieren of verzamelden bessen of andere eetbare planten. Mensen die op deze manier leven, noemen wij nomaden. Zij leidden een nomadisch bestaan. Voor hun voedsel waren ze aangewezen op eetbare planten, bessen en wortels die ze konden vinden. Het voedsel bestond verder uit vlees van wilde dieren. Om die te kunnen doden, hadden ze een wapen nodig, een speerpunt aan een stok. Van een stuk harde steen werd een scherp stuk afgeslagen en dat werd aan een lange stok gebonden. Gewapend met zo'n speer gingen ze op jacht. Was het wild na een tijdje op, dan trokken ze verder naar een andere streek waar nog wel wilde dieren waren.

Rond 10.000 voor Christus deden de nomaden in het Midden-Oosten een grote ontdekking. Ze ontdekten een manier om groenten en granen te verbouwen. Vanaf dat moment was het niet langer noodzakelijk om rond te trekken en kon men huizen gaan bouwen. Bij hun huizen hielden ze dan ook vaak enkele koeien, geiten of schapen voor het vlees of de melk. Deze verandering was erg ingrijpend en was het begin van de landbouwrevolutie. Deze revolutie wordt ook wel de neolithische revolutie genoemd. Dankzij de landbouwrevolutie veranderde de nomadische samenleving in een agrarische samenleving. De jagers en verzamelaars werden nu boeren. Het heeft nog lang geduurd voordat de ontdekking vanuit het Midden-Oosten onze omgeving bereikte. Hier zijn de mensen veel langer jagers en verzamelaars gebleven. Rond 3000 voor Christus leefden bijna alle mensen in Europa in landbouwsamenlevingen. Dit waren eerst kleine dorpen. In de dorpen ontwikkelden de mensen een eigen cultuur waarvan we op veel plaatsen nog resten terug kunnen vinden. In Drenthe staan nog hunebedden die rond 3500 voor Christus werden gemaakt als graf voor belangrijke mensen.

In de dorpen leefden voornamelijk boeren. Deze boeren leefden van het voedsel dat zij, of hun burens verbouwden op hun eigen land. In het begin konden de boeren precies genoeg voedsel produceren voor hun eigen gezin. Maar na verloop van tijd konden zij hun goederen verkopen aan andere mensen. Nu konden mensen ook andere beroepen uitoefenen, zoals architect of ambachtsman en groeiden sommige dorpen uit tot steden.

BIJLAGEN

bijlage 2

Heeten – Romeinse tijd

In de 1e eeuw v. Chr. kwamen de Romeinen naar Nederland. Gedurende het grootste deel van de Romeinse periode lag de grens van het Romeinse Rijk bij de Rijn. De Romeinen kwamen uit Italië, hun hoofdstad was Rome. Gedurende vele eeuwen hadden ze een rijke ontwikkeling doorgemaakt, van jagers en verzamelaars tot boeren en weer later stedelingen. Ze hadden een machtig leger dat grote delen van Zuid-Europa bezette. Lange tijd vormden de bergen van Oostenrijk en Zwitserland een veilige grens maar op zeker moment trokken de Romeinen ook daarover en namen ze steeds grotere delen van het noordelijker deel van Europa in bezit.

In deze tijd werden de eerste Nederlandse steden gebouwd, waarvan de bekendste zijn: Noviomagus (Nijmegen), Forum Hadriani (Voorburg), Coriovallum (Heerlen) en Mosa Trajectum (Maastricht). In Zuid-Nederland liggen echter nog veel andere steden en dorpen met Romeinse wortels. Volgens recent archeologisch onderzoek zijn Nijmegen en Maastricht sinds de Romeinse stichting continu bewoond gebleven. De meeste andere woonplaatsen zijn (waarschijnlijk) korte tijd verlaten geweest tijdens de chaotische periode van de Volksverhuizingen in de periode 300-500. Ook in de noordelijke helft van Nederland, die buiten het Romeinse Rijk lag en waar de Friezen woonden, had de Romeinse cultuur veel invloed. Dit blijkt uit de vele Romeinse gebruiksvoorwerpen en munten die in grafvelden en terpen zijn gevonden. Deze vondsten wijzen op een levendige handel tussen de Friezen en het naburige Rijk. Ook weten we uit schriftelijke historische bronnen dat sommige Friezen, evenals leden van andere stammen die niet rechtstreeks onder Romeins bestuur stonden, dienst namen in het Romeinse leger en dat zij na hun dienstdienst ook veel Romeinse cultuur en gebruiken mee naar huis namen. In het gebied van de rijksgrens woonden de West-Germaanse stammen van de Bataven en de Cananefaten. Oppidum Batavorum (wederom Nijmegen) is de hoofdstad der Bataven. In 69 komen de Bataven onder leiding van Julius Civilis in opstand tegen de Romeinen. Nadat de Bataven weer 'gepacificeerd' waren bleef het gedurende 2 eeuwen rustig in Romeins Nederland. De riviergronden en het Brabants en Limburgs achterland werden grotendeels opgedeeld in grote landerijen, met vaak een imposante villa als centraal gebouw. De eigenaren waren rijke burgers die veelal hun hoofddomicilie hadden in de nieuwe steden Colonia Claudia Agrippensia (Keulen), Colonia Ulpia Trajana (Xanten) of Coriovallum (Heerlen). De inheemse (Germaans/Keltische) bevolking romaniseerde geleidelijk, bewerkte het land van de villa- eigenaren, en beoefende romaanse ambachten of diende in het leger. De lokale economie was vooral gericht op de behoeftevervulling van de grote legerplaatsen langs de nabije rijksgrens. Vanaf de tweede helft van de 3de eeuw veranderde dit vredige bestaan doordat de rijksgrens meer en meer onder druk kwam te staan. Er kwamen steeds vaker overvallen van plunderende 'over-Rijnse' stammen, terwijl ook de -met veel geweld gepaard gaande- troonswisselingen van de Romeinse Keizers de situatie van de bevolking er niet beter op maakte. Ten slotte was er ook de steeds extremere belastingheffing die de bevolking sterk verarmde.

Rond 290 trokken de Salische Franken onze streken binnen en vestigden zich in het Romeinse gebied ten zuiden van de Rijn, in het bijzonder rond de Schelde. De Bataven en de Cananefaten gaan daarbij waarschijnlijk op in de Franken, hoewel ook wel wordt vermoed dat zij samen met de Romeinen zijn vertrokken. Meerdere Romeinse pogingen zich van de Franken te ontdoen faalden en in 355 gaf Julianus (de latere keizer Julianus Apostata) de Franken het gebied dat tegenwoordig Vlaanderen en Zuid-Nederland vormt als foederati (aan de Romeinen verbonden) in bezit.

In de tijd van de Romeinen werd er veel handel gedreven met de oorspronkelijke inwoners. Dat deden ook de mensen die in de omgeving woonden waar nu Heeten ligt. Zij hadden de beschikking over iets kostbaars: ijzererts, ook wel oer genoemd. Vlak onder de grond komt dat op heel veel plaatsen in deze omgeving voor. Door het ijzererts te verhitten, werd het vloeibaar en konden er allerlei voorwerpen van gemaakt worden. Het ijzererts werd opgegraven en in kleine ovens werd het verhit en ontstond het ijzer. De Romeinen konden dat goed gebruiken om wapens en andere voorwerpen van te maken.

BIJLAGEN

bijlage 2

Heeten – Romeinse tijd (vervolg)

Tijdens archeologische opgravingen in Heeten in 1994 werd een omheind kamp gevonden. Het bleek een belangrijke Germaanse woon- en werkplaats uit de derde en vierde eeuw van onze jaartelling (de Romeinse tijd). De vondsten binnen de omheining bestonden o.a. uit:

- Scherven van Germaans aardewerk versierd met zonnepictogrammen;
- Romeins aardewerk. Dit duidt er op dat er contacten waren met de Romeinen;
- een bronzen beeldje in de vorm van een zwijntje (Romeins voorwerp);
- Waterputten;
- Hutkommen of werkschuurtjes. Dit zijn schuurtjes met een verdiepte bodem. De helft van de hutkommen waren voor die tijd opvallend groot (ca. 4x3meter);
- Ovale kuilen met daarin dierlijke botresten;
- Een uitzonderlijke mantelspeld (fibula) ingelegd met bladgoud waarop een gezichtje is aangebracht;
- Een glazen parfumflesje van dik blauw glas in de vorm van een vis.

Er zijn aanwijzingen dat er tussen 280 en 350 na Christus een “machtsfiguur” op deze plaats moet hebben gewoond én er zijn aanwijzingen dat de Germanen handel dreven met de Romeinen. Aan de hand van de vondsten kon worden vastgesteld dat er een omvangrijke ijzerindustrie op deze plek moet zijn geweest.

In Heeten werd een ongekende hoeveelheid ijzerslakken aangetroffen en aanwijzingen voor een ongekende hoeveelheid ijzerovens. De archeologen schatten dat op deze plaats wel 1000 ijzerovens moeten zijn geweest. Waarschijnlijk werd het proces van het uitsmelten van het moerasijzererts in Heeten gedaan. Het verdere bewerken van het ijzer werd, behalve voor lokaal gebruik, waarschijnlijk in het 4 km verderop gelegen Wesepe gedaan. De productie van het ruwe ijzer (= wolf) vond buiten de omheining van het kamp plaats. Voor het smelten van ijzer hadden de Germanen veel hout nodig. Men neemt aan dat de bomen tot in de verre omtrek van Heeten allemaal gekapt zijn voor het stoken van de ijzerovens.

Op grond van de vondsten neem men ook aan dat het ijzer, dat in zulke grote hoeveelheden en tot zo'n hoogwaardige kwaliteit werd geproduceerd, wel bestemd moest zijn voor wapenproductie.

Nog nooit zo duidelijk als door de vondsten in Heeten werd aangetoond dat de Germanen spijkers gebruikten.

BIJLAGEN

bijlage 2

Heino – Middeleeuwen

Als startpunt van dit tijdperk wordt vaak de val van het West-Romeinse Rijk in de vijfde eeuw gehanteerd en als eindpunt de ontdekking van de ‘Nieuwe Wereld’ door Columbus in 1492. Ook in onze omgeving ontwikkelde de bevolking zich steeds verder en ontstonden er naast kleine nederzettingen ook dorpen en kleine stadjes. Enkele van die stadjes groeiden uit tot grote steden, zoals Deventer, Zwolle en Kampen. Samen met andere steden in Nederland maar ook ver daarbuiten, vormden ze een machtig handelsverbond, de Hanze.

In de dorpen als Raalte en Heino vestigen zich naast handwerklieden zoals smeden, timmerlieden, schilders en schoenmakers ook middenstanders die verschillende producten verkopen en vaak ook zelf maken, zoals de bakkers en de slagers. Ook een herberg voor de reiziger die wil overnachten, heeft niet ontbroken. De boerenbevolking komt met eieren, boter, kaas, vlees en groente naar het dorp om het daar op de markt te verkopen. Uit die periode is een gedeelte van een kogelpot overgebleven: die is in Heino boven de grond gekomen toen er gegraven werd voor de bouw van een woning of winkel.

Raalte – nieuwe tijd

Na de middeleeuwen zijn er met name op het platteland van Salland nauwelijks ontwikkelingen die van belang zijn. De 80-jarige oorlog, die in 1648 eindigde met de vrede van Münster, is in onze omgeving merkbaar geweest. De bevolking heeft er behoorlijk onder te lijden gehad. Van groei is nauwelijks sprake. Het dorp Raalte groeit maar heel langzaam. Het stratenpatroon, dat nog steeds goed herkenbaar is, bestond met name uit de Koestraat en de Langestraat, die begin 20e eeuw bij de aanleg van de Grote Markt werd opgedeeld in Herenstraat en Grotestraat. De overige straten kenden nauwelijks bebouwing. De Koestraat lag in het verlengde van de Zwolsestraat en vormde de doorgaande weg van Zwolle naar Almelo. Op De Plas ging het verkeer verder door de huidige Grotestraat en verliet via de Brugstraat het dorp over de Almelsestraat. Er is een gedetailleerde kaart van Raalte in ca. 1812. Als je die vergelijkt met een kaart die in 1930, ruim 100 jaar later, is gemaakt, zie je dat het aantal huizen en gebouwen nagenoeg gelijk is. Dat geeft aan dat er van uitbreiding nauwelijks sprake was. Het kanaal werd in 1858 in gebruik genomen.

Even buiten het dorp, aan de doorgaande weg naar Zwolle, lag de havezathe “De Hofstede” met daaromheen een gracht. Het huis werd bewoond door verschillende adellijke families. Zij waren vertegenwoordigd in het bestuur van de provincie en later ook burgemeester van Raalte (Vos de Wael). De bewoners behoorden tot de goeiede klasse. In tegenstelling tot het overgrote deel van de overige inwoners kenden zij weelde en luxe. Dat blijkt wel uit de archeologische vondsten: restanten van kostbaar porselein. De Hofstede is in de zestiger jaren van de 20e eeuw gesloopt. Een gedeelte van de grachten is thans nog aanwezig.